Milan Mihaljević

DOSADAŠNJA ČITANJA DAROVNICE SLAVNOGA DRAGOSLAVA*

dr. Milan Mihaljević, Staroslavenski institut, Zagreb, izvorni znanstveni članak, Ur.: 11. rujna 2000.

UDK 003.349.1:347.472/.474

U članku se uspoređuju izdanja darovnice slavnoga Dragoslava iz 1100. godine koja je zapisana u prvoj dobrinjskoj kapitulskoj knjizi i analiziraju pogreške u čitanju. Utvrđeno je da je poslije Ivana Črnčića, koji je prvi objavio tu ispravu 1860. godine, samo Svetko Ušalj 1994. godine priredio izdanje prema izvorniku, a svi su drugi izdavači prije njega uzimali prethodno izdanje, promijenili mu pismo i uz manje redaktorske promjene izdavali zapravo Črnčićevo čitanje s većinom njegovih pogrešaka. Ušalj je ispravio neke pogreške ranijih izdanja, neke je ponovio, a napravio je i niz pogrešaka kojih kod ranijih izdavača nije bilo.

Ključne riječi: *darovnica slavnoga Dragoslava, Dobrinj, Ivan Črnčić, Ivan Kukuljević Sakcinski, Đuro Šurmin, Vjekoslav Štefanić, Svetko Ušalj*

1. Črnčićevo čitanje

Darovnicu slavnoga Dragoslava iz 1100. godine, zapisanu u prvoj dobrinjskoj kapitulskoj knjizi na str. 23-24, prvi je pročitao i objavio Ivan Črnčić 1860. godine.[1] Črnčićev je tekst latinična transliteracija izvornika. Od načela transliteracije (slovo za slovo) odstupio je tek kod dva slova, kako je bilo uobičajeno u njegovo vrijeme, a i kasnije, pa glagoljsko slovo Ⰻ prenosi s pomoću dvoslova *ju*, a glagoljsko slovo Ⱑ dvoslovom *ja*. Nije razvezivao kratice, osim u tri slučaja gdje je razvezao kratice bez zagrada. U sedmom redu na drugoj strani (prema izvorniku) razvezao je kraticu

*Članak je nastao na temelju referata održanog na znanstvenom skupu "900. obljetnica crkvice sv. Vida, darovnice slavnoga Dragoslava i prvog spomena imena Dobrinj" koji je održan u Dobrinju 17. lipnja 2000.

[1] U *Katoličkom listu* br. 29 na str. 227 u članku *Dva slovjenska spomenika glagolicom pisana u Dobrinju l. 1100 i 1230.*

kaplu pogrešno kao **kapitolu**, iako u tekstu malo prije toga dva puta ima potvrđenu istu riječ u neskraćenu obliku kao **kapitulu**. U pripisu Beneta Grabije kraticu **na hrti** razvezuje kao **na harti** te u pripisu Petra Bogovića **od hrti** kao **od harti**, oba puta bez zagrada. Kao i ostali koji su iza njega objavljivali tu ispravu, Črnčić unosi svoju interpunkciju: zarez, točku i dvotočku tamo gdje misli da im je mjesto.[2] Isto su tako svi koji su objavljivali darovnicu slavnoga Dragoslava unosili veliko slovo tamo gdje su mislili da mu je mjesto. Kod osobnih imena i imena mjesta Dobrinj, Vrbnik, Krk nema problema. Jedino je možda kod pisanja slavnoga Dragoslava sporno treba li početnim velikim slovom pisati atribut **slavni**. Zanimljive su međutim razlike kod navođenja toponima u posjedu koji je Dragoslav darovao crkvi. Črnčić tako velikim početnim slovom piše **Hobdeni**, **Ogrenoga**, **Zvirana**, **Pripovidi**, **Hranča**, **Sitjak**, **Tomansi**, **Uskrušav**, **Dolčići**, **Cerove**, **Stenivi** , **Preselinske**, ali i **Zemal Kapitulskih**. Malim pak slovom piše: **zdenca**, **prvdi marina**, **bure martina** i **od dola**. Zanimljive su i razlike među izdanjima glede rastavljanja pojedinih riječi. Črnčić tako dosljedno piše razdvojeno **va viki** i **na prida**. U čitanju je Črnčić napravio više, što krupnijih, što sitnijih pogrešaka. Tako već u dataciji na početku drugoga retka ispušta riječ **dan** i stoga umjesto: **na prvi dan enara**, kako stoji u izvorniku, kod njega piše **na prvi enara**. Prije toga u prvom retku kraticu **hrvo**[3] donosi kao **hvo**. U petomu je retku darovnice krivo pročitao **juš patronatuš** umjesto **juš patrnatuš** kako je u izvorniku. Isto je tako na kraju osmoga retka riječ **pisišća** krivo pročitao, ili svjesno ispravio, kao **pasišća**. U trinaestom je retku u riječi **uskorušav** krivo pročitao ligaturu **ko** kao **k** i tako dobio oblik **Uskrušav**.[4] U 16. je retku umjesto **stanivi**, kako jasno stoji u izvorniku, pročitao **Stenivi**. Najveći je ipak propust da je pri čitanju preskočio cijeli 19. redak. Razlog je tomu vjerojatno činjenica da 19. i 20. redak započinju jednako, riječima **od grbina**, pa se vjerojatno začitao. Zbog toga u njegovu izdanju[5] nedostaje dio teksta: **od grbina poli zemle slobodne na rupi po plotu**. Na kraju 23. i na početku 24. retka u ispravi je ponovljena riječ **učinim učinim**. Črnčić je u svojemu prijepisu navodi međutim samo jednom. U 28. retku prvoga lista isprave riječ **prikaž** pročitao je kao **prikaz**. Rečenicu iz 29. i 30. retka **da se ima davat crikvu s. stipana** pročitao je kao **da se ima davat crikvi s. Stipana**. To znači da je besprijedložni akuzativ **crikvu** zamijenio običnijim, dativnim oblikom **crikvi**. Isto je tako u posljednjem redu prve stranice umjesto **polovica od vse intradi** pročitao **polovicu od vse intradi**, te je umjesto **a druga polovica** pročitao i **druga polovica**. U popisu svjedoka **Širona Rutabreški** postao je kod Črnčića **Rutareški**. Črnčić je dakle pri čitanju izostavio slovo **b** koje je,

[2] U izvorniku je samo **zarez**.

[3] U skupini **va ime hrvo**.

[4] Taj su oblik preuzeli svi kasniji izdavači, a ušao je i u Akademijin rječnik gdje mu je to jedina potvrda. Usporedi *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, dio XIX (tustota -ustanjenje)*. JAZU. Zagreb 1967-1971. str. 884.

[5] I u svima kasnijim do Ušaljeva čitanja.

istini za volju, prilično slabo vidljivo na kraju 10. retka na drugoj strani. Čitanje **i više drugih svedak**, umjesto **svedok** kako jasno stoji u izvorniku, može biti i slagarska pogreška.

U pripisu Beneta Grabije u izvorniku piše **sam prenešal**, a Črnčić je pročitao **sam prenesal**. I na kraju, u pripisu Petra Bogovića u izvorniku piše **z ǰedne**, a Črnčić je pročitao **s jedne**.

2. Kukuljevićevo izdanje

Dragoslavovu je darovnicu nakon Črnčića 1863. izdao ponovno Ivan Kukuljević Sakcinski.[6] Kukuljević nije sam čitao ispravu, već je uzeo Črnčićev tekst i prenio ga u ustavnu glagoljicu. Osim što to sam navodi u bilješci na kraju teksta,[7] svjedoči o tome i činjenica da je ponovio sve Črnčićeve pogreške: kraticu **hrvo** donosi kao **hvo**, izostavlja riječ **dan** na početku drugoga retka, umjesto **patrnatuš** piše **patronatuš**, ima **pasiča** umjesto **pisišča**, **uskrušav** umjesto **uskorušav**, **stenivi** umjesto **stanivi**, izostavlja 19. redak, ne ponavlja riječi **učinim učinim**, ima **prikaz** umjesto **prikaž**, **crikvi s. stipana** umjesto **crikvu s. stipana**, **polovicu** umjesto **polovica**, i **druga** umjesto **a druga**, razvezao je kraticu **kaplu** kao **kapitolu**, kao i Črnčić ima prezime **rutareški**, **svedak** umjesto **svedok**, **prenesal** umjesto **prenešal**, razvezuje kratice **na hrti** i **od hrti** kao **na harti** i **od harti**[8] te umjesto **z ǰedne** ima **s edne**. Osim tih pogrešaka, Kukuljević je napravio i jednu koje nema kod Črnčića, a to je da je u 21. retku isprave izraz **tolikaǰse** zamijenio sa **tolikaiše**. Osim toga, učinio je još jedan redaktorski zahvat jer je prijedložnu skupinu/prilog **na prida** koja je u izvorniku i kod Črnčića pisana odvojeno napisao zajedno kao **naprida**. Zanimljiv je i način na koji je Kukuljević prenio Črnčićev tekst u glagoljicu. Da je to radio mehanički, tj. da je transliterirao po načelu slovo za slovo, dobio bi prilično vjeran prijepis izvornika.[9] Međutim, čini se da je Kukuljević mislio da je Črnčić transkribirao ispravu i zato redigira njegovo čitanje na način bilježenja kakav je bio uobičajen u liturgijskim hrvatskoglagoljskim tekstovima 14. i 15. st. Tako tamo gdje je u izvorniku isprave slovo đerv (ⱋ), koje je Črnčić dosljedno transliterirao s pomoću **j**, Kukuljević zamjenjuje to slovo drugim načinima pisanja **j**. Ako je đerv bilo na kraju sloga ili ispred ⱁ, zamjenjuje ga sa ⱁ. Tako je riječ **roǰstva** u prvom retku postala **roistva**, riječ **kraǰ** u 9. retku[10] promijenio je u **krai**, riječ **tolikaǰse** u 21. retku u **tolikaiše**, a u 25.

[6] U knjizi *Povjestni spomenici južnih Slavenah: knjiga I. Listine hrvatske (Acta Croatica)* na str. 315-316.

[7] Usporedi na str. 316: *Prepis Petriševa prevoda priobći pop I. Črnčić u "Kat. listu" g. 1860. br. 29.*

[8] Ostale ne razvezuje.

[9] Isključivši naravno Črnčićeve pogreške pri čitanju.

[10] U skupini **do kraǰ sela**.

retku u **tolikai se**, riječi **ovoj̑ moj̑oj̑** u prvom retku na drugoj strani u **ovoi moioi**, **j̑ošće** i **moj̑oj̑** u trećem retku na drugoj strani u **ioće** i **moioi**. Ako je đerv (Črnčićevo j) bilo ispred ꙗ, onda ga naprosto izostavlja i piše samo ꙗ. Tako u sedmom retku **j̑e dal** postaje **e dal**, **na kerščenj̑e** u drugom retku druge strane **na kerćene**, **proj̑eti** u 5. retku druge strane postaje **proeti**, u popisu svjedoka **kontij̑e** postaje **kontie**, u Bogovićevu pripisu **z j̑edne** postaje **s edne**, a u Petriševu pripisu **z edne**. Ako je đerv bilo ispred ѣ, tada Kukuljević skupinu **ja** piše jatom (ѣ). Tako **sitj̑ak** donosi kao **sitêk**, **ja** kao **ê**, **Grabij̑a** kao **Grabiê** te **prekopij̑ah** kao **prekopiêh**. U izvorniku je skupina **šć** dosljedno pisana s pomoću dva slova ш + ч, što Črnčić transliterira s pomoću **šć**. Kukuljević je i to shvatio kao transkripciju i sve takve slučajeve piše samo s pomoću šta (ч). Tako **puščeni** donosi kao **pućeni**, **pisišća** kao **pasića**, **i ošće** kao **ioće**, **kerščenje** kao **kerćene**, **j̑ošće** kao **ioće**. S pomoću istoga slova (ч) Kukuljević bilježi i riječi u kojima je u izvorniku samo ч, a kod Črnčića samo **ć**: **posvećena**, **Dolčići**, **kuće**, **oću**, **hćeri**, **nasleduûćih**, **Stanić**, **veće**, **Mavroviću**, **Bogović**. Time je izgubljena važna izgovorna razlika. Iz izvornika i Črnčićeve transliteracije jednoznačno se može odrediti kada je izgovor bio **šć**, a kada **ć**. Iz Kukuljevićeva prijepisa to više nije moguće odrediti samo na temelju pisma, jer je i jedno i drugo prepisano jednako.

3. Šurminovo izdanje

Iza Kukuljevića ispravu je 1898. objavio i Đuro Šurmin.[11] Ni Šurmin nije sam čitao izvorni Petrišev prijepis isprave, već je uzeo Kukuljevićev tekst i transliterirao ga ćirilicom. To znači da se i kod njega ponavljaju sve pogreške koje je u čitanju isprave napravio Črnčić.[12] Da mu je kao polazište poslužio Kukuljevićev, a ne Črnčićev tekst, pokazuje to da zajedno piše **naprida**, dakle isto kao Kukuljević, a drukčije nego izvornik i Črnčić, kao i činjenica da, kao i Kukuljević, ima **tolikaiše** tamo gdje je u izvorniku i kod Črnčića **tolikajse**. Dodatno to potvrđuje i činjenica da ѥ na kraju sloga i ispred ѕ prenosi kao **i**, da skupine **je** i **ja** ne piše prejotiranim ćiriličnim slovima, već s pomoću **e** i jata te da skupinu **šć** ne piše s pomoću dva slova (kako je kod Črnčića i u izvorniku) , već s pomoću slova šta. Budući da Kukuljević u glagoljici nije imao velika i mala slova, Šurmin je morao sam odrediti koje će riječi pisati velikim slovom. Činjenica da se glede toga ne podudara s Črnčićem još je jedna dodatna potvrda toga da mu je polazište bio Kukuljevićev tekst. Tako on

[11] U knjizi *Monumenta historico-juridica Slavorum Meridionalium. Acta Croatica (ab anno 1100-1499)* na str. 428-429.

[12] I kod njega je **hrvo** pročitano kao **hvo**, ispuštena je riječ **dan** na početku drugog retka, ima **patronatuš** umjesto **patrnatuš**, **pasića** umjesto **pisišća**, **Stenivi** umjesto **Stanivi**, nedostaje tekst 19. retka, ne ponavlja **učinim učinim**, ima **prikaz** umjesto **prikaž**, **crikvi** umjesto **crikvu**, **polovicu** umjesto **polovica**, **Rutareški** umjesto **Rutabreški**, **svedak** umjesto **svedok**, **prenesal** umjesto **prenešal** i **s edne** umjesto **z j̑edne**.

velikim slovom piše i **Marina**[13] i **Martina**[14] što je, i jedno i drugo, kod Črnčića pisano malim slovom. Osim toga, originalni je Šurminov doprinos to da je razvezao većinu kratica. Jedino nije razvezao kratice **gnu** i **gn.**[15] Kratice **hrvo** i **hrva** u prvom retku razvezao je kao **H(risto)vo** i **Hr(isto)va**, na način koji nije uobičajen u hrvatskoglagoljskim tekstovima gdje se, kad riječ nije skraćena, redovito pojavljuju oblici **Hrstovo** i **Hrstova**. Zanimljivo je da kraticu **kaplu** u 7. retku druge strane, koju je Črnčić krivo razvezao i napisao bez zagrada kao **kapitolu**, Šurmin piše također bez zagrada, ali ispravlja je u ispravno **kapitulu**. I tu je vidljivo da nije pred sobom imao izvornik, jer bi inače imao taj oblik u zagradama kao i sve ostale kratice koje je razvezao. Zanimljivo je isto tako da kraticu **prvdi**[16] razvezuje kao **pr(e)v(a)di**. Datacije (brojeve) i na početku isprave i na kraju Petriševa pripisa Šurmin donosi ćiriličnim slovima, ali u zagradi i glagoljicom i arapskim brojkama. Zanimljivo je da pritom, tamo gdje se glagoljska i ćirilska slova razlikuju u brojnoj vrijednosti, ne postupa mehanički, tj. ne prenosi automatski glagoljsko slovo odgovarajućim ćirilskim slovom, bez obzira na brojnu vrijednost, već ga zamjenjuje onim ćirilskim slovom koje ima istu vrijednost. Tako na kraju ima ćirilično **.г.**, a u zagradi glagoljsko ⰿ (i brojku 3), a za godinu **.ч.ѡ.к.д.** u zagradi ima (.ⱋ.ⱂ.ⱃ.ⱄ. 1724).

4. Štefanićevo izdanje

Darovnicu slavnoga Dragoslava izdao je i Vjekoslav Štefanić u *Krčkom kalendaru* iz 1939. godine.[17] Zanimljivo je da ni Štefanić nije za tu prigodu sam čitao ispravu, već je uzeo Šurminovo (ili Kukuljevićevo) izdanje i transkribirao ga latinicom. To se vidi po tome da se i kod njega ponavljaju Črnčićeve pogreške u čitanju: ispuštena je riječ **dan** na početku drugog retka, ima **pasišća** umjesto **pisišĉa**, **uskrušav** umjesto **uskorušav**, **stenivi** umjesto **stanivi**, također nedostaje tekst 19. retka, ima **tolikajše** umjesto **tolikaĵse**,[18] ne ponavlja **učinim učinim**, ima **prikaz** umjesto **prikaž**, **crikvi** umjesto **crikvu**, **polovicu** umjesto **polovica**, i **druga** umjesto **a druga**, **Rutareški** umjesto **Rutabreški**, **prenesal** umjesto **prenešal** i **s jedne** umjesno **z ĵedne**. Zanimljivo je da Štefanić, iako očigledno nije u rukama imao izvornik isprave, ispravlja **juš patronatuš** u ispravno **juš patrnatuš** te **svedak** u **svedok**. Isto tako kraticu **kaplu** razvezuje kao i Šurmin kao **kapitulu**.[19] Štefanić dosljedno piše **vaviki**, umjesto **va viki** kako su imali raniji objavljivači i kako je najčešće u izvorniku, i **naprida**. Budući

[13] U skupini do prvdi Marina.

[14] U skupini od bure Martina.

[15] Za gospodinu i gospodin.

[16] U skupini do prvdi Marina.

[17] Na str 39-40 u članku *Povijest crkve sv. Vida kraj Dobrinja.*

[18] Drugu pojavu iste riječi, kao i svi prije njega, rastavlja kao tolikaj se.

[19] A ne kao Črnčić i Kukuljević kao kapitolu.

da transkribira (a ne transliterira) tekst, Štefanić unosi **nj**, **lj** i **j** tamo gdje misli da mu je mjesto.[20] Tako **Dobrina** prenosi kao **Dobrinja**, **Dobrinem** kao **Dobrinjem**, **svoih** kao **svojih**, **zemlah** kao **zemljah**, **nemu** kao **njemu**, **svoe** kao **svoje**, **zemle** kao **zemlje**, **do Zvirana** kao **do Zviranja**, **stoi** kao **stoji**, **sveršue** kao **sveršuje**, **i ošće** kao **jošće**, **nim** kao **njim**, **poslidnih** kao **poslidnjih**, **ka e** kao **ka je**, **Radonin** kao **Radonjin**, **molen** kao **moljen**, **ednoga** kao **jednoga** i **knigi** kao **knjigi**. Zanimljivo je da **Grabîa** prenosi kao **Grabija**, dakle sa **j**, a **Kontiže** kao **Kontie** (bez **j**), iako su i jedan i drugi oblik u izvorniku pisani sa đervom, što je još jedan pokazatelj da nije imao pred sobom izvornik već Šurminovo izdanje u kojemu je **Grabîa** pisano s jatom na kraju, a **Kontiže** samo sa **e**. Štefanić zamjenjuje izraz **od Kerka** sa **od Krka**, jednom izraz **na hrti** pretvara u **na karti**,[21] a mijenja i **bumbažinoj** i **bumbažine** u **bunbažinoj** i **bunbažine**. Sve su kratice razvezane i to bez zagrada. Kratice **Hrvo** i **Hrva** na početku isprave razvezane su kao **Hristovo** i **Hristova**, dakle isto kao kod Šurmina, što je za Štefanića malo neobično i još je jedna potvrda da je kao polazište imao Šurminovo izdanje. Kad dvadeset godina kasnije u knjizi *Glagoljski rukopisi otoka Krka*[22] navodi incipit (početak) isprave, tada razvezuje te kratice kao **H(rsto)vo** i **Hr(sto)va**. Da je tada čitao izvornik, pokazuje i činjenica da ne izostavlja riječ **dan** na početku drugoga retka. Drukčije od Šurmina Štefanić razvezuje i kraticu **prvdi**, tako da se kod njega sintagma u kojoj se ona pojavljuje prenosi kao **do prvadi Marina**. Štefanić je od Šurminova izdanja odstupio i kod pisanja velikoga slova. On u sintagmi **Slavni Dragoslav** obje riječi piše velikim početnim slovom, a ne samo ime **Dragoslav** kao Šurmin i Črnčić. Isto je tako on prvi koji toponim **Zdenac**[23] piše velikim početnim slovom. Za razliku od toga, toponim **Dol**[24] piše malim slovom, kao i svi prije njega.

5. Ušaljevo čitanje

U lokalnom crkvenom glasilu "Hrusta" koje izlazi u Gabonjinu[25] objavio je svoje čitanje Dragoslavove darovnice Svetko Ušalj iz Gabonjina. Ušalj je prvi izdavač isprave nakon Črnčića koji je svoje izdanje priredio prema izvorniku. Ušaljevo bi čitanje trebalo biti transliteracija i doista ono tomu teži.[26] Međutim, Ušalj nije pritom bio dosljedan, tako da njegovo čitanje nije ni transliteracija ni transkripcija. Na primjer: u četvrtom retku isprave oblik **svoih** prepisuje jednom kao **od svojih** da bi odmah u

[20] Valja reći da je to uvijek opravdano.

[21] Drugi put ima pravilno **od harti**.

[22] Vidi Vj. Štefanić. *Glagoljski rukopisi otoka Krka*. JAZU. Zagreb 1960. str. 70.

[23] U skupini **do Zdenca**.

[24] U skupini **na sridi od Dola**.

[25] U broju 4 iz 1994. godine, str. 8.

[26] Svjedoči o tomu i bilješka u zagradi na dnu strane: *Transliteracija iz navedene kapitulske knjige: Svetko Ušalj, Gabonjin.*

istom retku drugu pojavu istoga oblika prepisao kao **va svoih.** Isto tako, kao i svi izdavači prije njega, umeće svoju interpunkciju tamo gdje misli da joj je mjesto. Velika je Ušaljeva zasluga da je prvi objavio tekst 19. retka isprave **od grbina poli zemle slobodne na Rupi po plotu** što je omogućilo točno određenje granica posjeda koji je crkvi sv. Vida darovao slavni Dragoslav. Ispravio je još neka Črnčićeva kriva čitanja, a neke su pogreške ostale. Tako je točno pročitao riječi: **Stanivi,**[27] **tolikaj se,**[28] **učinim učinim,**[29] **prikaž,**[30] **polovica,**[31] **svedok,**[32] **prenešal**[33] i **z jedne.**[34] Ostali su isti krivo pročitani oblici kao kod ranijih čitača u primjerima: **patronatuš,**[35] **pasišća,**[36] **Uskrušav,**[37] **crikvi.**[38] Ušalj je međutim napravio i niz pogrešaka kojih nema kod ranijih izdavača: oblik **vlastitih** u 4. retku isprave pročitao je krivo kao **vlastih, i do zemal kapitulskih** pročitao je kao **i do zemlah kapitulskih,** riječ **Cerove** pročitao je kao **Cerovi,** skupinu **kadi se sveršue** kao **kadi se svršue, tolikaĵse overšit** kao **tolikaj se ovršit,** oblik srednjega roda zamjenice **vsako** uvijek rastavlja kao **v sako,** u sintagmi **a druga polovica** izostavlja **a,** u skupini **poslidnih nasleduûcih redi** ispušta riječ **nasleduûcih,** skupinu **na to svedoci** čita kao **na po svedoci, Širona Rutabreški** postao je kod njega **Širona Ritabeški, Beneto Grabiĵa** pročitan je kao **Berto Grabija, sam prenešal** pročitano je kao **san prenešal,** izostavio je riječ **pop** u skupini **ĵa pop Petar Bogovic,** u skupini **se podpisah** na kraju Petriševa pripisa izostavljeno je slovo **h** tako da to čita kao **se podpisa** i na kraju, umjesto **3. enara,** piše u tom izdanju **3. envara.** Sustavna je Ušaljeva pogreška da je ligaturu **ko** čitao kao **k,**[39] osim u oblicima **zakonom,**[40] **v sako**[41] i **z latinskoga.**[42] Zbog toga se u njegovu prijepisu pojavljuje **tak** umjesto **tako, tolik** umjesto **toliko, kolik** umjesto **koliko, kak** umjesto **kako, ak** umjesto **ako, kmuna** umjesto **komuna** i **prekpijah** umjesto

[27] Raniji su izdavači imali **Stenivi.**

[28] Kukuljević, Šurmin i Štefanić imaju **tolikajše.** Dakle Ušalj to i rastavlja kao dvije riječi.

[29] Svi prije njega imaju samo jednom **učinim.**

[30] Svi prije njega imaju **prikaz.**

[31] U svim ranijim izdanjima **polovicu.**

[32] Črnčić, Kukuljević i Šurmin imaju **svedak.**

[33] Svi ostali imaju **prenesal.**

[34] Sva ranija izdanja imaju **s jedne.**

[35] Jedino Štefanić ima ispravno **patrnatuš.**

[36] Umjesto **pisišca.**

[37] Umjesto **Uskorušav.**

[38] Umjesto **crikvu.**

[39] Vjerojatno je nije uočio kao drukčiju od **k.**

[40] Na početku 25. retka.

[41] Što je, kako je već rečeno, pogrešno za **vsako** u 28. i 30. retku.

[42] U Petriševu pripisu.

prekopiĵah. Osobito je tu zanimljiv primjer iz 22. i 23. retka gdje je tekst **toliko stabilo koliko mobilo** pročitan kao **tolik stabilo klikmo bilo**. Očito je da Ušalj tu nije raspoznao ligaturu **ko** i zbog krivoga čitanja nije razumio tekst pa ga je krivo rastavio kao **klikmo bilo** nastojeći dobiti bilo kakav smisao. Kratice su u ovom prijepisu obično razvezane u zagradama. Na početku isprave kratice **hrvo** i **hrva** Ušalj razvezuje kao Šurmin (i Štefanić 1939.), tj. kao **Hr(isto)vo** i **Hr(isto)va**. Kratice **gnu** i **gn** razvezane su uvijek ispravno kao **g(ospodi)nu** i **g(ospodi)n**. Isto su tako ispravno razvezane kratice **kaplu** i **hrti** kao **kap(itu)lu** i **h(a)rti**. Međutim, ni kod razvezivanja kratica Ušalj nije dosljedan. Osim što nije razvezao kraticu **s** (za *svetoga*), nerazvezana je ostala i kratica **prvdi**.[43] Ušalj nije dosljedan ni pri rastavljanju riječi. Tako jednom ima **vaviki**, a onda nekoliko puta **va viki**. Nije rastavio ni oblike: **zblagom** (**z blagom**), **soblastju** (**s oblastû**) i **boleverovanje** (**bole verovanĵe**).[44] Kao i Štefanić, Ušalj piše početnim velikim slovom obje riječi u **Slavni Dragoslav**, ali malim slovom piše **do zdenca**. Velikim slovom, za razliku od Štefanića, piše naziv toponima **Dol**, ali malim slovom naziv toponima **Rupi** u tekstu 19. retka koji je on prvi objavio. Malim slovom, kao i Štefanić i Šurmin, a za razliku od Črnčića, piše **zemalj kapitulskih**.[45]

6. Zaglavak

Usporedbom dosadašnjih izdanja darovnice slavnoga Dragoslava utvrđeno je da su samo Črnčić i Ušalj svoje izdanje priredili prema izvorniku, a svi su drugi izdavači uzeli prethodno izdanje, promijenili mu pismo i, uz manje redaktorske zahvate i promjene, izdavali zapravo Črnčićevo čitanje. Budući da se Črnčićevo i Ušaljevo čitanje međusobno dosta razlikuju,[46] zamolili su me Josip Kirinčić i Franjo

[43] U skupini **do prvdi Marina**.

[44] Ispred tog je oblika ispustio i riječ **i**.

[45] Nakon simpozija u Dobrinju poslao mi je velečasni Nikola Radić, urednik *Hruste*, presliku Ušaljeva rukopisa i popratno pismo u kojemu objašnjava da neke od navedenih razlika prema izvorniku nisu rezultat Ušaljeva krivog čitanja, već urednikova zahvata kojim je tekst htio učiniti razumljivijim čitateljima. Velečasni Radić piše: *Moja je namjera bila dotični tekst - ne mijenjajući dakako smisao - učiniti koliko je moguće razumljivim mojim seljanima. HRUSTA je dakle izlazila za potrebe sela, no dogodilo se da je dospjela (skoro bih rekao) kamo nije trebala. Vodeći računa o spomenutome unio sam onda onako "po domaću", bez ikakvih pretenzija da to bude nekakvo "tipsko" izdanje darovnice, neke preinake.* ***Hrvo*** *sam interpretirao kao* ***Hr(isto)vo, patrnatuš*** *kao* ***patronatuš, pisišća*** *promijenio u razumljivije* ***pasišća*** *... i bit će još štogod, ne sjećam se više.* ***S Vida*** *i* ***S Stipana*** *pak nisam dirao jer sam smatrao da će svi razumjeti da to znači svetoga. Lako se uvukao i koji lapsus kod tipkanja (...). Nisam se međutim usudio dirati ondje gdje tekst nisam razumio, da ne bih možda preinačio smisao. Zato je ostalo na pr.* ***"klikmo bilo"****. A nije mi ni g. Ušalj u tome znao pomoći.* Usporedbom rukopisa s objavljenim tekstom utvrdio sam da je, osim toga što je naveo velečasni Radić, **Beneto Grabiĵa** Ušalj pročitao zapravo kao **Bereto Grabija**, a ne kako je u objavljenom tekstu **Berto Grabija**, te da je točno pročitao još i **sam prenešal** i **na 3. enara**. To znači da su **san** i **envara**, kako stoji u objavljenom tekstu, vjerojatno tiskarske pogreške. Zahvaljujem velečasnom Radiću na danim obavijestima.

[46] Razlog su tomu, kako se vidjelo, različite pogreške koje su i jedan i drugi napravili pri čitanju.

Velčić da za njihovu knjigu o *Darovnici* napravim novi prijepis. Stoga sam tekst iz prve dobrinjske kapitulske knjige transliterirao i transkribirao onako kako mislim da ga treba čitati, a oba su prijepisa objavljena u knjizi.[47] U transliteraciji sam zadržao raspored teksta po retcima kakav je u izvorniku, nisam unosio svoju interpunkciju niti velika slova, već su sve riječi prepisane malim slovima i sve sam kratice razvezao u okruglim zagradama. Glagoljsko slovo ⰹ transkribirao sam s pomoću slova **û**, slovo ⰻ s pomoću **ĵ**, slovo ⰶ s pomoću **ĉ** i slovo ⰵ s pomoću **ê**. Slagar je pri prijepisu zamijenio slova **ĵ** i **ĉ** običnim slovima **j** i **ć**, što za čitanje nije imalo nikakve posljedice. Izostavio je međutim i kapicu iznad slova **ê**, pretvorivši ga u obično **e**. Nasreću, slovo ⰵ pojavljuje se samo jednom u tekstu, u pripisu Petra Petriša u riječi **êzik**. U izdanju se samo na temelju transkripcije u kojoj piše **jazik** može zaključiti da je na tom mjestu u transliteraciji trebao biti drukčiji znak od običnog **e**. Osim te tiskarske, potkrale su mi se u transliteraciji još dvije pogreške. Velikim sam početnim slovom na kraju šestog retka napisao riječ **Kerka**, a u 30. sam retku, povodeći se vjerojatno za svim ranijim izdanjima, **crikvu** zamijenio sa **crikvi**. U transkripciju sam unio **j**, **nj** i **lj** tamo gdje mislim da ih treba čitati, slovo **û** zamijenio sam skupinom **ju**, a slovo **ê** skupinom **ja**. Kao i svi raniji istraživači, u tekst sam unio svoju interpunkciju tamo gdje smatram da je kojemu znaku mjesto, a velikim sam početnim slovom pisao one riječi za koje mislim da ih tako treba pisati.

Na kraju bih još samo htio upozoriti na kontinuitet između onoga što se s ispravom događalo u znanstvenim izdanjima i njezina ranijeg usuda. Listina koju je 1. siječnja 1100. godine pisao *Kirin sin Radonjin pisac od komuna Dobrinja*, a čiji se izvornik nije sačuvao, bila je najvjerojatnije pisana ustavnom glagoljicom.[48] Kasnije, za mletačkog vladanja, krčki je talijanski notar Benito Grabia preveo tu ispravu na latinski jezik. Još je kasnije ona bila prevedena i na talijanski.[49] Notar Petar Petriš preveo ju je 1724. godine ponovno s latinskoga na hrvatski, a njegov je prijevod zapisan kurzivnom glagoljicom u prvoj dobrinjskoj kapitulskoj knjizi. Otkrivši taj tekst, Ivan Črnčić ga je transliterirao i objavio latinicom. Njegovo je izdanje u ustavnu glagoljicu prenio Ivan Kukuljević Sakcinski. Nakon toga je Kukuljevićevo izdanje Đuro Šurmin transliterirao ćirilicom, a Šurminovo je izdanje zatim Vjekoslav Štefanić transkribirao latinicom. Latinicom su izdana i dva najnovija izdanja. Vidljivo je dakle da je darovnica slavnoga Dragoslava, nakon što ju je za našu znanstvenu javnost otkrio Ivan Črnčić, nastavila živjeti jednako kao i prije toga kada je prenošena iz jezika u jezik i iz jednoga pisma u drugo. Nadajmo se da će je tako upoznati i buduće generacije.

---

[47] Vidi J. Kirinčić i F. Velčić. *Darovnica slavnoga Dragoslava (900 godina crkve sv. Vida i spomena Grada Dobrinja) 1100. - 2000.* Općina Dobrinj. Dobrinj 2000. str. 34-37.

[48] Usporedi Vj. Štefanić 1939. op. cit. str. 40.

[49] O tome usporedi I. Črnčić 1860. op. cit. str. 226.

SUMMARY

Milan Mihaljević

EDITIONS OF THE DONATION OF "FAMOUS" DRAGOSLAV

The author compares the editions of the donation of "famous" Dragoslav of 1100, which has been recorded in the first Dobrinj capitular book, and analyses the mistakes in the readings. It is determined that after Ivan Črnčić, who first published that document in 1860, only Svetko Ušalj based his 1994 edition on the original. All other editors before him took the latest edition, changed its script and with a few minor editorian changes and corrections published Črnčić's reading with most of its mistakes. Ušalj corrected some of the mistakes of previous editions, he repeated some of them, and made a number of new mistakes.

Key words: *Donation of "famous" Dragoslav, Dobrinj, Ivan Črnčić, Ivan Kukuljević Sakcinski, Đuro Šurmin, Vjekoslav Štefanić, Svetko Ušalj*

ISPRAVA SLAVNOGA DRAGOSLAVA
(transkripcija)

Va ime Hr(sto)vo amen. Let od Hr(sto)va rojstva .č.r. (= 1100) na prvi dan jenara, pred Dobrinjem poli crikve s(vetoga) Vida, i posvećena crikva rečena po gospodinu biskupu ..... ku sazida od svojih vlastitih dobar, i va svojih zemljah slavni Dragoslav, i pušćeni za juš patrnatuš njemu i svojim ostalim va viki po rečenom g(ospodi)nu g(ospodi)nu biskupu od Kerka. I tako od sada rečeni slavni Dragoslav je dal pod rečenu crikvu vse svoje zemlje toliko oratne koliko pisišća, zemlje pod Hobdeni do kraj sela do Zdenca, i do Ogrenoga, i do Zviranja, i do Pripovidi, i do Hranča, i do zemalj kapitulskih od Dobrinja, i do zemalj slobodnih do prv(a)di Marina, i do zemalj ke se zovu Sitjak, i do zemalj Tomansi, i do Uskorušav, i do zemalj ke se zovu Dolčići, i do zemalj ke se zovu Cerove od bure Martina, i do zemalj ke se zovu Stanivi, i do Preselinske i do puta ki gre u Verbnik, kako stoji plot, i zdola zemlju slobodnu suprot na sridi od Dola od grbina poli zemlje slobodne na Rupi po plotu od grbina do Hobdenoga kadi se sveršuje kunfin.

- I ošće vse svoje kuće ke ima, tolikajse, da budu pod rečenu crikvu, a drugo blago toliko stabilo koliko mobilo vse oću ako ja za života moga učinim učinim rečeni ištrument. Ma da ima imit vičnim zakonom tolikajse overšit va viki na dan s(vetoga) Vida, da se ima činit služit po kapitulu od Dobrinja, i da njim ima bit dana vičera, kapitulu limozina ali prikaž vsako leto, a na dan da čine račun i dobro guvernat crikvu. Od intradi da se ima davat crikvu s(vetoga) Stipana vsako leto va viki polovica od vse intradi, a druga polovica da bude ovoj mojoj crikvi, da bude guvernana i na keršćenje od crikve misa na kanat.

Jošće oću da po mojoj smerti, rečena crikva i z blagom gre mojim sinom Stipanu, i Vidu, i Mavru, i njihovim ostalim va viki, i hćeri Projeti. I ako ne bi oni imeli poslidnjih nasledujućih redi, da gre rečena crikva kap(itu)lu i crikvi s(vetoga) Stipana od Dobrinja, ka je sada, i ka bude na prida.

Na to svedoci g(ospodi)n plovan ..... i sudac Stanić, rečeni Domiče Kontije i Širona Rutabreški, Paval Klatial, Solkae Karmeli, i veće drugih svedok.

Ja Kirin sin Radonjin pisac od komuna Dobrinja na to i ovo pisah pravo i verno, moljen od Dragoslava, i biskupa.

Ja Beneto Grabija nodar puplik sam prenešal od jednoga ištrumenta, tako meni štana po g(ospodi)nu popu Jurju Mavroviću od Dobrinja od jednoga ištrumenta pisana na h(a)rti bumbažinoj.

Ja pop Petar Bogović od Dubačnice prekopijah z jedne knjigi od h(a)rti bumbažine pravo, i verno kako se zgora uderži i vernim načinom se podpisah.

Ja Petar Petriš s oblastju bnetašku nodar puplik prekopijah z latinskoga na hrvaški jazik, z jedne škartaface latinske pravo i verno, i za bolje verovanje se podpisah na .v. (= 3) jenara .č. ω. i .g. (= 1724).

ISPRAVA SLAVNOGA DRAGOSLAVA
(transliteracija)

va ime hr(sto)vo amen. let od hr(sto)va roĵstva .č.r. (= 1100) na prvi
dan enara, pred dobrinem poli crikve s(vetoga) vida, i posve-
ĉena crikva rečena po gospodinu biskupu .....
ku sazida od svoih vlastitih dobar, i va svoih zemlah
slavni dragoslav, i puščeni za ûš patrnatuš, nemu
i svoim ostalim va viki po rečenom g(ospodi)nu g(ospodi)nu biskupu od kerka,
i tako od sada rečeni slavni dragoslav ĵe dal pod rečenu
crikvu vse svoe zemle toliko oratne koliko pisišča,
zemle pod hobdeni do kraĵ sela do zdenca, i do
ogrenoga, i do zvirana, i do pripovidi, i do hranča, i do
zemal kapitulskih od dobrina, i do zemal s-
lobodnih do prv(a)di marina, i do zemal ke se zovu
sitĵak, i do zemal tomansi, i do uskorušav, i
do zemal ke se zovu dolčiči, i do zemal ke se
zovu cerove od bure martina, i do zemal
ke se zovu stanivi, i do preselinske i do pu-
ta ki gre u verbnik, kako stoi plot, i zdola
zemlu slobodnu suprot na sridi od dola
od grbina poli zemle slobodne na rupi po plotu
od grbina do hobdenoga kadi se sveršue kunfin /
- i ošče vse svoe kuče ke ima, tolikaĵse, da budu pod
rečenu crikvu, a drugo blago toliko stabilo kol-
iko mobilo vse očU ako ĵa za života moga učinim
učinim rečeni ištrument ma da ima imit vičnim
zakonom tolikaĵse overšit va viki na dan s(vetoga) vida,
da se ima činit služit po kapitulu od dobrina,
i da nim ima bit dana vičera kapitulu limozina
ali prikaž vsako leto a na dan da čine račun i
dobro guvernat crikvu od intradi da se ima da-
vat crikvu s(vetoga) stipana vsako leto va viki
polovica od vse intradi, a druga polovi-

ca da bude ovoĵ moĵoĵ crikvi, da bude guvernana i
na kerščenje od crikve misa na kanat.
ĵošče očU da po mojoj smerti, rečena crikva i z blagom
gre moim sinom stipanu, i vidu, i mavru, i nihov-
im ostalim va viki, i hčeri proĵeti i ako ne bi
oni imeli poslidnih nasleduûčih redi, da gre
rečena crikva kap(itu)lu i crikvi s(vetoga) stipana od
dobrina, ka e sada, i ka bude na prida,
na to svedoci g(ospodi)n plovan ..... i sudac
stanič, rečeni domiče kontiĵe i širona rutab-
reški, paval klatial solkae karmeli,
i veče drugih svedok.
ĵa kirin sin radonin pisac od komuna dobrina na to
i ovo pisah pravo i verno, molen od dragosla-
va, i biskupa.
ĵa beneto grabiĵa nodar puplik sam prenešal od
ednoga ištrumenta, tako meni štana po g(ospodi)nu popu
ûrû mavroviču od dobrina od ednoga ištrumen-
ta pisana na h(a)rti bumbažinoj.
ĵa pop petar bogovič od dubačnice prekopiĵah
z ĵedne knigi od h(a)rti bumbažine pravo i verno
kako se zgora uderži i vernim načinom se podpi-
sah.
ĵa petar petriš s oblastû bnetašku nodar
puplik prekopiĵah z latinskoga na hrvaški
êzik, z ĵedne škartaface latinske pravo i
verno, i za bole verovanĵe se podpisah
na .v. (= 3) enara .č. ω. i .g. (= 1724).

Isprava slavnoga Dragoslava iz 1100. prva strana

Isprava slavnoga Dragoslava iz 1100. druga strana